

Täysistunto

Keskiviikko 12.12.2018 klo 14.02—21.40

10. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 273/2018 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

17.01 **Sisäministeri Kai Mykkänen** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeusvaltiossa myös turvapaikanhakijoiden asioita ja heidän oikeuksiaan täytyy käsitellä lakien ja asetusten mukaisesti ja taata heille hyvä oikeusvarmuus. Tähän oikeusvarmuuteen kuuluu myös tietyin edellytyksin mahdollisuus uusintahakemukseen, jos on ilmeistä, että ensimmäisessä hakemuksen käsittelyvaiheessa on jäänyt olennaisia seikkoja hakijasta riippumattomista syistä käsittelemättä. On kuitenkin myös tosiasia, että uusintahakemuksiin liittyy väärinkäytön mahdollisuuksia. Niitä käytetään myös, sinänsä ymmärrettävästi, tarkoituksessa pitkittää Suomessa elämistä tilanteessa, jossa on lainvoimainen kielteinen päätös tullut oleskelulupaan mutta henkilö ei halua poistua maasta.

Tässä hallitus esittää lakia muutettavaksi siten, että ensimmäinenkään uusintahakemus ei enää automaattisesti keskeytä lainvoimaisen käännyttämispäätöksen täytäntöönpanoa vaan Maahanmuuttovirasto aina selvittäisi hakemuksen tutkittavaksi ottamisen edellytykset nopeasti, ja mikäli ne eivät täyty, käännyttämisen toimeenpano jatkuisi, vaikka hakemus olisi jätetty, jos on siis todettu, että se on jätetty välittömän maasta poistamisen lykkäystarkoituksessa. Tällaisia tilanteita valitettavasti tulee jatkuvasti, joissa voi olla siis kyse esimerkiksi tilanteesta, jossa palautusvalmistelut on tehty, henkilöä ollaan jopa palauttamassa jo poliisien toimesta ja vieläpä vaikka lentokentällä jätetään uusintahakemus.

Toinen tai myöhempi uusintahakemus, joita myös alkaa olla jo olemassa, ei enää estäisi aiemman käännytyspäätöksen toimeenpanoa silläkään kynnyksellä, mikä ensimmäisen uusintahakemuksen kohdalla on olemassa.

Taustalla luonnollisesti on tarve vähentää uusintahakemusten väärinkäyttöä ja ohjata hakija esittämään uudet perusteet hakemukselleen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa prosessia, siis ensimmäisen hakemuksen puhuttelussa tai sitä koskevan tuomioistuinkäsittelyn yhteydessä, jos on muutosta hakenut ensimmäiseen päätökseen tuomioistuimessa. Siihenhän aina on hakijalla oikeus. Hakijan myös edellytetään esittävän perusteet sille, miksi jokin uusi seikka esitettiin vasta uusintahakemuksen yhteydessä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

Toinen muutos on se, että jatkossa uusintahakemuksen jättäminen ei enää mahdollista työnteon välitöntä jatkamista. Lainvoimaisen kielteisen päätöksen yhteydessään työnte-ko-oikeus katkeaa, ja turvapaikkahakemuksen jättänyt henkilö on tähän asti käytännössä uusintahakemuksella voinut uusia työnteke-oikeuden saman tien. Tämä on luonnollisesti kimurantein kohta, ainakin henkilökohtaisesti, tässä kohtaa, koska totta kai toivomme, että Suomessa oleskelevat ovat aktiivisia ja tekevät töitä, mutta käytännössä tästä on syntynyt menettely, jossa muodostuu kiinnostus jättää uusintahakemus, vaikka perusteita ei olisi-kaan, sen takia että voi jatkaa elämäänsä ja siihen liittyvää sinänsä laillista työntekeoan Suomessa, vaikka oikeasti perusteita kansainväliselle suojelulle ja uusintahakemukselle ei olisi.

Tarve uudelle sääntelylle on hallituksen mielestä selvä. Viime vuosina on nähty usin-tahakemusten määrän selkeä kasvu, joka ei selity normaalilla vuoden 2015 hakemusten määrän jatkumolla. Esimerkiksi tänä vuonna 47 prosenttia turvapaikkahakemuksista on uusintahakemuksia. Ilman uusia perusteita tehtyjen uusintahakemusten käsittely ruuhkaut-taa jo nyt turvapaikkahakumenettelyä ja lisää hakemusten aiheuttamia kustannuksia. Ne myös lisäävät epäluottamusta järjestelmän toimivuutta kohtaan, koska perusteltujen hake-musten pino kasvaa ja viivytystarkoituksessa tehtyjen hakemusten kierre syö hyväksyntää koko turvapaikkajärjestelmältä. Näin ollen uusintahakemusten väärinkäyttömahdollisuus kääntyy asiallisia turvapaikanhakijoita vastaan.

Arvoisa puhemies! Ulkomaalaislakia ehdotetaan samalla muutettavaksi myös siten, että kansainvälistä suojelua hakeneen henkilön matkustusasiakirja, siis yleensä passi, voitai-siin ottaa viranomaisen haltuun, kunnes hänelle on myönnetty oleskelulupa tai hän poistuu maasta. Tämän tavoitteena on varmistaa menettelyn sujuvuus siten, että puuttuva passi ei estäisi hakijan tunnistamista tai kielteisen päätöksen saaneen henkilön maasta poistamista, kuten tällä hetkellä hyvin usein on. Hakijan mahdollisuus asiointiin esimerkiksi pankissa tai muissa tilanteissa tullaan turvaamaan tapauskohtaisin käytännön järjestelyin.

Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi myös ilman huoltajaa tulleen alaikäisen perheen-yhdistämisen edellytyksiä siten, että perheenkokoajan alaikäisyyttä koskevaa säännöstä tulkitaan Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaisesti niin, että per-heenyhdistämiseen on mahdollisuus sen mukaan, koska hakemuksen on jättänyt — onko siis silloin ollut alaikäinen, vaikka tämän prosessin käsittelyn aikana olisikin tullut täysi-ikäiseksi.

Arvoisa puhemies! Ulkomaalaislakia ehdotetaan muutettavaksi samassa yhteydessä myös siten, että työntekijän oleskeluluvan haltijalla työnteke-oleskeluluvan jatkolupaa ha-kiessaan olisi ilman saatavuusharkintaa mahdollisuus hakeutua myös sellaisen työnanta-jan palvelukseen, joka toimii muulla kuin työntekijän oleskeluluvassa mainitulla alalla. Tämä on tällä hetkellä ongelma. Vaikka olisi laillisesti täysin nuhteettomasti Suomessa vuoden työskennellyt ja sitten tulee alan tai työtehtävän vaihto, voi törmätä saatavuushar-kintaan ja menettää oleskeluluvan, ja onkin tyhjän päällä. Tässä mielestäni ei ole järkeä, ja on hyvä, että tämä pystytään tässä korjaamaan. Lupamenettelyn väärinkäytön estämiseksi edellytyksenä kuitenkin olisi aina se, että ulkomaalainen on työskennellyt työntekijän oles-keluluvan nojalla vähintään yhden vuoden. Muutoksella siis helpotetaan työntekijän am-matillista liikkuvuutta ja vähennetään työttömyyttä ja paperittomuutta.

17.07 Hanna-Leena Mattila kesk: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen muutosesitys ulkomaalaislaiksi pyrkii yleisesti vähentämään uusintahakemusten väärinkäyttömahdolli-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

suuksia ja tuomaan kaiken kaikkiaan lupaprosessiin enemmän läpinäkyvyyttä. Muutosesitys on lähtenyt tarpeesta sujuvoittaa turvapaikkamenettelyä ja saada säästöjä hakemusten ja vastaanoton kustannuksiin.

Lakiehdotus esittää, että uusintahakemuksen tutkittavaksi ottaminen edellyttäisi, että hakemus sisältää tai asiassa on ilmennyt uusia seikkoja tai perusteita, jotka lisäävät merkittävästi sen todennäköisyyttä, että hakijaa tulisi pitää kansainvälistä suojelua saavana henkilönä. Tällä muutoksella vallitseva soveltamiskäytäntö nostettaisiin selkeästi lain tasolle. Niin ikään olisi käytävä ilmi, ettei hakija hänestä itsestään riippumattomista syistä ole voinut esittää uusintahakemuksensa tueksi esittämiään perusteita jo aikaisemman hakemuksen käsittelyn yhteydessä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös käännyttämispäätöksen täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä tilanteissa, joissa hakija on jättänyt ensimmäisen tai myöhemmän uusintahakemuksen. Ensimmäinen uusintahakemus ei estäisi aikaisemman hakemuksen nojalla tehdyn lainvoimaisen käännyttämispäätöksen täytäntöönpanoa, jos uusintahakemuksen tarkoituksena on vain tämän päätöksen välittömän täytäntöönpanon estäminen tai viivyttäminen. Lisäksi toinen uusintahakemus ei enää estäisi aikaisemman käännyttämispäätöksen täytäntöönpanoa riippumatta siitä, missä menettelyssä aikaisempi hakemus on ratkaistu.

Pidän hyvänä esityksen ehdotusta ottaa viranomaisen eli poliisin, rajatarkastusviranomaisen tai Maahanmuuttoviraston haltuun kansainvälistä suojelua hakeneen henkilön passi tai muu matkustusasiakirja, kunnes hakijalle on myönnetty oleskelulupa tai hän poistuu maasta.

Arvoisa puhemies! Hallituksen tekemät muutosehdotukset vallitsevaan ulkomaalaislakiin ovat monella tapaa kannatettavia. Maahanmuuttovirasto on jo pitkään kärsinyt lupakäsittelysumasta. Tämä on aiheuttanut monenlaista inhimillistä kärsimystä itse hakijoille, jotka ovat joutuneet odottamaan lupapäätöstä pitkään ja elämään epävarmuuden tilassa ehkä pitkäänkin. Toisaalta nykykäytäntö on mahdollistanut jatkuvan virkailijoita ja järjestelmää tolkkumasti työllistäneen muutoksenhakumenettelyn, joka itsessään on ruokkinut lupaprosessibyrokratiaa.

Ehdotetut muutokset toisivat toteutuessaan kustannussäästöjä, kun lupamenettely selkeytyisi ja lyhentyisi ja niin ikään prosessissa luvattomiksi turvapaikanhakijoiksi kertaalleen todettujen ylläpitokustannukset vähentyisivät.

17.10 Päivi Räsänen kd: Rouva puhemies! Uusintahakemusten väärinkäytön vähentäminen on kannatettava ja ymmärrettävä tavoite, mutta kiinnitän huomiota siihen, että ihan lausuntokierroksen aikana useat tahot ovat ilmaisseet huolensa tämän lakimuutoksen tiukempien edellytysten vaikutuksesta hakijoiden oikeusturvaan, erityisesti oikeusavun saamiseen tehdyt viimeaikaiset lainmuutokset huomioon ottaen.

Esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Pekka Vihervuori on arvostellut tällä vaalikaudella tehtyjä muutoksia ulkomaalaislakiin, joista hän on sanonut, että ne eivät ole ainakaan parantaneet turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa. Erityinen ongelma, joka on nostettu esiin, on se, että hakija ei välttämättä eri syistä johtuen aina kykene esittämään kaikkia tiedossa olevia perusteita ensimmäisen hakemuksen käsittelyn yhteydessä. Esimerkiksi turvapaikanhakijoiden joukossa on henkilöitä, jotka ovat täällä Suomessa ollessaan kääntyneet kristityiksi islaminuskosta, ja me tiedämme, että avoimesti kristityiksi kääntyneen muslimin palauttaminen vaikkapa Afganistaniin johtaa heidät hengenvaaraan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

eikä tällainen palauttaminen periaatteessa ole mahdollista. Silloin uusintahakemuksen kohdalla voi olla aivan toiset perusteet hakemukselle kuin ensimmäisessä hakemuksessa.

Toivon, että kommentoitte, johtaako tämä näiden henkilöiden kohdalla kohtuuttomuuksiin.

17.12 Reijo Hongisto sin: Arvoisa puhemies! Kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden henkilöiden uusintahakemusten määrä on lisääntynyt merkittävästi aiempiin vuosiin verrattuna. Maahanmuuttoviraston tilasto kertoo, että kuluvan vuoden tammi—lokakuun aikana Suomessa on jätetty 3 648 turvapaikkahakemusta, joista lähes puolet on ollut uusintahakemuksia. Tammi—kesäkuun aikana uusintahakemuksiin on tehty 1 448 päätöstä, joista myönteisiä oli 234 ja kielteisiä 463. Tutkimatta jätettiin 664 hakemusta. Käsittely raukesi 82 tapauksessa. Nämä hakemukset ja uusintahakemukset työllistivät viranomaisia valtavasti. Tehdyistä päätöksistä huomaa, että yli puolessa käsitellyistä tapauksista se ensimmäinen päätös ei muuttunut. Näin virkamiehet tekivät turhaa, tarpeetonta ja kallista työtä. [Li Andersson: Kuinka monessa muuttui?]

Jätin uusintahakemuksia koskevan kirjallisen kysymyksen hallitukselle viime elokuun 3. päivä. Kysyin: ”Onko hallitus tietoinen, että kielteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija voi uudistaa hakemuksensa useita kertoja, ja mihin toimiin hallitus ryhtyy, jotta tällainen toistuva hakeminen kielletään?” Ministeri Mykkäsen allekirjoittama vastaus oli pitkä ja perusteellinen. Minua ilahduttivat vastauksen viimeiset rivit, joilla todettiin: ”Hallitus haluaa puuttua mahdollisiin väärinkäytöksiin, ja sisäministeriössä onkin 3.7.2018 asetettu hanke, jossa selvitetään ja valmistellaan EU:n turvapaikkadirektiivin mahdollistamat ulkomaalaislain muutokset uusintahakemusten käsittelyyn ja Maahanmuuttoviraston päätösten täytäntöönpanoon. Voimassa olevaan ulkomaalaislakiin ei ole sisällytetty kaikkia direktiivin uusintahakemuksen tutkimista koskevia säädöksiä eikä mahdollisuuksia poiketa oikeudesta jäädä alueelle myöhempien hakemusten yhteydessä. Tavoitteena on, että lainmuutokset hyväksytään vielä tällä hallituskaudella.”

Arvoisa puhemies! Se on selvää tekstiä. Hyvä hallitus on valmistellut lakiesityksen, jonka tarkoituksena on vähentää toistuvia uusintahakemuksia, joiden todellinen tarkoitus on vain hidastaa ja vaikeuttaa henkilön palauttamista lähtömaahansa. Kun tämä laki saadaan voimaan, vähenee uusintahakemusten määrä ja samalla säästyy myös hakemusten käsittelykustannuksia ja vastaanoton kustannuksia ja merkittävää säästöä tulee myös poliisin toimintamenoihin. Maasta poistaminen on kallista puuhaa, varsinkin silloin, kun maasta poistamiseen on jo ryhdytty ja tämä meneillään oleva poistamistoimi joudutaan keskeyttämään sen takia, että poistettava esimerkiksi lentokentällä tekee uusintahakemuksen.

Esityksen mukaan kansainvälistä suojelua hakeneen henkilön passi voitaisiin ottaa viranomaisten haltuun, kunnes hakijalle on myönnetty oleskelulupa tai hän poistuu maasta. Mielestäni tämä on erinomainen uudistusesitys, ja tämä turvaa turvapaikkahakumenetelyä eikä estä kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen henkilön maasta poistamista.

Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä on erittäin hyvä ja kannatettava lakiesitys. — Kiitoksia.

17.17 Veera Ruoho kok: Arvoisa puhemies! Kiitos ministeri Mykkäsellemme varmasti kansan oikeustajua noudattavasta esityksestä. Edustaja Hongistolle myös kiitos, ja kuten mainitsitte, olette aikaisemmin tehnyt aiheeseen liittyen kirjallisen kysymyksenkin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

Esityksellä on erinomainen tavoite: vähentää kansainvälistä suojelua koskevan uusintahakemusmenettelyn väärinkäyttömahdollisuuksia ja ohjata hakijat esittämään kaikki tiedossaan olevat kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen kannalta merkitykselliset seikat. Kyllä kansainvälistä suojelua koskevat perusteet, jos ja kun sellaisia todella on olemassa, ovat olemassa jo ensimmäistä kertaa hakemusta jättäessä — näin varmasti valtaosalla turvapaikanhakijoista. Uusintahakemuksen tutkittavaksi ottamisen edellytykset ehdotetaan säädettäväksi erikseen.

Arvoisa puhemies! Kuten turvapaikkamenettelyä, kaikkea apua aina yritetään myös väärinkäyttää. Tämä on kokemuksen myös maailmalta. Se ei kuitenkaan voi estää meitä auttamasta hädässä olevia ihmisiä, vaan on, kuten tälläkin erinomaisella, erinomaisen sisäministerin esittelemällä muutoksella, estettävä näitä väärinkäytöksiä.

Joudun tästä kohta kiiruhtamaan Espoon kirkkovaltuuston kokoukseen, mutta samalla tuli mieleen, että näillä, ketkä näitä uusintahakemuksia tekevät, yksi syyhän on ollut, että uskonto on sitten se peruste hakea uudelleen turvapaikkaa. Mutta se on kyllä semmoinen, että siitä minulla on kyllä kokemuksia, että ne ihmiset ovat todellakin aidosti — nämä ovat omia kokemuksiani — vaihtaneet uskoa ja sitten voivat omassa kotimaassaan tulla vainoetuiksi sen kristinuskon perusteella. Tällainen huomio.

17.20 Jari Ronkainen ps: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys muutoksista ulkomaalaislakiin on pääosiltaan askel oikeaan suuntaan, ja esityksessä on paljon hyviä elementtejä. Kaukana kuitenkin ollaan vielä hallituksen maahanmuuttopoliittisen toimenpideohjelman toteutuksesta. Erityisesti turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeuden rajaaminen ja sen selventäminen ovat tarpeen. Työperäinen maahanmuutto on täysin eri asia kuin humanitaarinen, eikä niitä pidä sekoittaa keskenään. Perustellusti voi jopa kysyä, onko turvapaikanhakijalla tarve päästä töihin ennen myönnettyä turvapaikkaa. Eikö työpaikat, koulutustoimet ja kielenopetus kannata kohdistaa juuri heihin, jotka tulevat tänne jäämään?

Merkittävin ja kriittinen epäkohta esityksessä on kuitenkin siihen utjutettu työvoiman saatavuusharkinnasta luopuminen. Tämä koskisi työntekijän oleskeluluvan jatkoluvan hakemista, mikä puolestaan on askel kohti ulkomaalaisten muodostamia halpatyömarkkinoita. Hallituksen esityksessä ammatillisen liikkuvuuden nimissä ehdotetaan tarveharkinnasta luopumista oleskeluluvan jatkolupaa myönnettäessä. Hallitus itse arvioi, että lakimuutos lisäisi työvoiman tarjontaa varsinkin siivousalalla, teollisuudessa, rakennus- ja metallialalla mutta myös puutarha- ja maatalousalalla. Kyse on juuri sellaisista matalapalkkaisista ja matalan koulutustason tehtävistä, joissa tulisimme näkemään kilpailun omien kansalaistemme ja koko muun maailman vastaavan alan työntekijöiden kanssa.

Suomessa ei ole työntekijäpulaa. Meillä on yli 170 000 työtöntä sekä piilotyöttömät, vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevät ja erilaisille kursseille ja työkokeiluihin osallistujat vielä siihen päälle. Työntekijöitä meillä siis piisaa. Kyse onkin siitä, onko meillä sellaisia työpaikkoja, joista maksetaan oikea palkka.

Nykyinen tarveharkinta tulee ehdottomasti säilyttää kaikissa muodoissa. Ruotsi on tästä elävä esimerkki. Siellä tarveharkinnan poisto vuonna 2008 toi ulkomaalaisia työntekijöitä juuri näille matalapalkka-aloille, joilla oli muutenkin työvoiman ylitarjontaa. Suomessa on hyvin samankaltainen järjestelmä kuin mikä Ruotsissakin oli. Tulemme siis näkemään aivan saman ilmiön myös täällä, mikäli tarveharkinnasta tingitään. Ja jos ulkomaalainen tulee Suomeen tekemään töitä halvemmalla, niin eikö kyse silloin ole juuri halpatyövoimasta ja palkkojen polkemisesta?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

17.22 Olli-Poika Parviainen vihr: Arvoisa rouva puhemies! Aloitan positiivisella: Vihreiden näkökulmasta osittainen saatavuusharkinnasta luopuminen on tervetullut ajatus. Huolehditään yhdessä siitä, että työelämän pelisäännöt säilyvät kuitenkin sellaisina, että ketään ei sorreta tai syrjitä missään muodossa. Olemme myös iloisia siitä, että alaikäisenä yksin saapuneen perheen yhdistämisen helpottaminen EU-tuomioistuimen jo edellyttämällä tavalla toteutuu tässä esityksessä.

Mutta sitten kritiikkiin: Vihreiden mielestä tämä esitys on monin osin suoraan sanottuna varsin vahingollinen. Lukuisat lausunnonantajat ovat huomauttaneet, että esitetty muutokset aiheuttavat suuren riskin siitä, että Suomi rikkoo palautuskieltoa. Muun muassa Amnesty, UNHCR, Pakolaisapu ja Pakolaisneuvonta ovat näin lausuneet. Olemme myös sitä mieltä, että uusia kiristyksiä ei tulisi tehdä ennen kuin aiempien muutosten yhteisvaikutukset on kunnolla selvitetty. Pidämme tätä esitystä jatkona hallituksen aiemmin toteuttamille kiristyksille turvapaikanhakijan asemaan. Nämä heikennykset usein kumuloituvat, ja niiden yhteisvaikutuksiin pitäisi kiinnittää huomiota. Tästä on selvitystyötäkin jo tehty ja on myös käynnissä edelleen.

Kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa kyse on kuitenkin perustavanlaatuisista ihmisoikeuksista, aivan viime kädessä ihmisen oikeudesta elämään. Muutoksia tehdessä olisi sikin kiinnitettävä erityistä huomiota perus- ja ihmisoikeuksiin. Tässä esityksessä mielestämme ei ole riittävästi näin tehty eikä myöskään riittävästi arvioitu vaikutuksia haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin. Toivon, että valiokuntakäsittelyssä käymme sitten asian perusteellisesti läpi.

Alkuvaiheeseen painottaminen tässä esityksessä on kannatettava tavoite, mutta se on mielestämme ristiriidassa hallituksen aiempien lakimuutosten, kuten turvapaikanhakijoiden oikeusavun rajausten ja valitusaikeiden lyhentämisen, kanssa eikä mielestämme itse asiassa toteudu tällä esityksellä. Ja ylipäätään se logiikka, että uusintahakemukset katsotaan pääasiassa tehtäviksi maastapoistamisen viivyttämistä ja estämistä varten, on mielestäni erikoinen, koska siellä on hyvin monta yksilöllistä tarinaa taustalla. Ja toki on selvää, että tätä järjestelmää myös eri tavoin käytetään. Mutta jälleen kerran pääsemme siihen, että oikeusvaltiossa meidän tulisi tarkastella kaikkia yksilöitä yksilöinä eikä ensisijaisesti jonkun viiteryhmän edustajana.

Joukossa on myös lukuisia ihmisiä, joille uusintahakemus on viimeinen mahdollisuus saada kansainvälisen suojelun tarpeensa arvioitua asianmukaisesti. Kiinnittäisin huomiota siihen, että me olemme todellakin suorastaan eksistentiaalisten asioiden äärellä niiden ihmisten osalta, joita nämä koskevat. On selvää, että jotkut käyttävät järjestelmää myös villipillisiin tarkoituksiin, mutta monet ovat myös aidosti epätoivoisia ja kokevat, että heidän henkensä on vaarassa. Se usein myös aidosti on vaarassa.

17.25 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Tämän esityksen ongelma liittyy ennen kaikkea näihin esityksiin uusintahakemusten rajoittamisesta. Myöskin ministerin esittelypuheenvuorossa kävi ilmi, mikä tämä ongelmallinen ajattelu tässä taustalla on. Eli ikään kuin lähdetään siitä, että on ainoastaan uusintahakemusten kautta tapahtuvaa väärinkäytöstä, eikä lainkaan kiinnitetty huomiota siihen, että meillä on ollut vakavia ongelmia turvapaikkaprosessissa Suomessa, mikä on yksi syy siihen, että näitä uusintahakemuksia myöskin on tehty lisää. Sen lisäksi tietenkin, kun turvapaikanhakijoiden määrä kasvaa, niin kasvaa todennäköisesti myös uusintahakemusten määrä. Se, mitä on tapahtunut, on siltä osin myöskin nähtävä osana turvapaikanhakijoiden määrän kasvua.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

Tänään on julkaistu selvitys, jossa on käyty läpi niitä heikennyksiä, mitä aikaisemmin tällä vaalikaudella on tehty turvapaikanhakijoiden oikeusapujärjestelmään. Tässä selvityksessä suoraan suositetaan hallituksen tekemien päätösten korjaamista. Osoitetaan toteen ne riskit, joista kansalaisyhteiskunta, Asianajajaliitto ja myöskin oppositio ovat varoittaneet, eli ne, mitkä liittyvät muun muassa hakemusaikojen rajoituksiin ja oikeusavun saatavuuteen. Ja yksi epäkohta, mikä tässä on nostettu esille, on myöskin avustaminen turvapaikan hakemisen alkuvaiheessa, eli avustajan läsnäolo muun muassa Maahanmuuttoviraston puhutteluissa.

Eli nämä ovat ne epäkohdat ja ongelmat, mitä meillä tällä hetkellä kiireisesti pitäisi Suomessa ratkaista, jotta kaikilla voi olla varmuus siitä, että meidän oikeudelliset prosessimme toimivat niin kuin niiden oikeusvaltiossa pitäisi, eikä lähteä nyt, ennen kuin näitä on korjattu ja katsottu tätä järjestelmää kokonaisuudessaan, vielä tekemään uusia rajoituksia, jotka toteutuessaan heikentävät turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa tilanteessa, jossa esimerkiksi uusintahakemuksia tehdään muun muassa siitä syystä, että on tehty virheitä hakemuksen ensimmäisen käsittelyn yhteydessä tai on tullut uusia sellaisia seikkoja, joihin olisi pitänyt kiinnittää huomiota, mutta näin siitä huolimatta ei ole tehty.

Eli tältä osin pidän huonosti perusteltuna tätä hallituksen esitystä, ja on myöskin valitettavaa, että ministeri ei omassa puheenvuorossaan enemmän kiinnittänyt huomiota niihin ongelmiin, mitä tällä hetkellä tässä oikeusapujärjestelmässä on.

17.28 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Oikeastaan edustaja Andersson tässä kuvasi tämän tilanteen erittäin hyvin ja tarkasti, ja jaan kyllä hänen huolensa. Tämän hallituksen linja on selvästi nyt käynyt ilmi. Se on ollut johdonmukainen siinä, että se on heikentänyt turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa. Tätä ei voi millään tavalla pitää hyväksyttynä ja hyväksyttävänä, ei tässäkään esityksessä.

Kuten täällä on todettu jo edustaja Räsänenkin toimesta, meidän korkeimman hallinto-oikeuden presidentti on ottanut kantaa ja monet muut oikeusoppineet, erityisesti maahanmuuttoasioihin perehtyneet asianajajat, kuten asianajaja Punto, ovat kirjoittaneet laajasti tämän hallituksen maahanmuuttoon liittyvän oikeusturvan heikentämisestä. Pidän sitä kyllä erittäin huonona asiana, että kun näin monesta suusta ja monelta taholta tulee jatkuvasti selkeitä näkemyksiä, niin silti jatketaan samalla tavalla. Tuodaan uusia esityksiä, jotka eivät ota näitä aikaisemmin esiin tuotuja asioita huomioon.

Suomi rikkoo palautuslainsäädäntöä, kansainvälistä oikeutta ja oikeuskäytäntöä. Olen siitä samaa mieltä. Kyllä toivoisin, että tästä asiasta voitaisiin käydä ihan asiallinen laajempi keskustelu, koska olen kuitenkin ymmärtänyt, että ministeri Mykkäsellä on hyvin laaja käsitys ja ymmärrys tästä kokonaisuudesta, ja siksi vähän ihmettelenkin, että hänen silmäinsä alla tulee tällainen esitys. Ja toivoisin, että saisin tähän myös vähän lisäselvitystä, miksi tässä nyt lähdetään tähän suuntaan, että henkilö, joka hakee sitten uudestaan uusintakäsittelyä, kuitenkin samaan aikaan halutaan poistaa maasta.

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Ministeri Mykkänen, vastauspuheenvuoro, 3 minuuttia, olkaa hyvä.

17.30 Sisäministeri Kai Mykkänen: Arvoisa puhemies! Kiitos hyvistä huomioista ja kysymyksistä. Täällä edustajat Räsänen ja Andersson ovat viitanneet oikeusapukysymyseen. Se on luonnollisesti oikeusministeriön hallinnonalalla. Itse asiassa tänään julkaisivat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

siitä väliraporttia ja selvittävät muutostarpeita liittyen erityisesti oikeusavun resursointiin myös jatkoa kohden katsottuna. Edustaja Räsänen ja myös muutamat muut kiinnittivät huomiota kristityksi kääntyneiden kysymykseen, ja heidän osaltaan sinänsä siis kristityksi kääntyminen kesken prosessin on lähtökohtaisesti hakijasta riippumattomaksi syyksi tulluttava peruste, joka on siis muuttanut hänen turvallisuustilannettaan lähtömaassaan ja tulee tätä kautta käsiteltäväksi, eli tämä hallituksen esitys ei lähtökohtaisesti muuta hakijan tilannetta. Se ei tietysti ole automaattisesti peruste turvapaikkaan, vaan täytyy arvioida erittäin vaikealla harkinnalla, kuka on ikään kuin milläkin mielellä kääntynyt ja myöskin mikä sitten hänen todellinen asemansa paluumaassa olisi.

Täällä edustaja Ronkainen viittasi siihen, miksi hakijalla sitten yleensäkin on oikeus työhön. Kyllä minusta on erittäin tärkeää, kun täällä turvapaikanhakijoita on, että he mieluummin ovat aktiivisia. He, jotka ovat sinänsä harva joukko turvapaikanhakijoista, jotka pystyvät löytämään laillisen, normaalin työsuhteen, palkkatyön, ovat siihen myös oikeutettuja. Se on meidän kaikkien etu. Jos ihminen on vuoden kiinteistössä, vähän niin kuin varuskunnassa ilman tekemistä, niin se ei ole omiaan helpottamaan heidän oloaan eikä meidän oloamme täällä.

Saatavuusharkinnasta jatkoluissa: Meillä on tällä hetkellä enemmän avoimia työpaikkoja kuin koskaan ennen. Meillä yli kolmasosa toimipaikoista jokaisessa maakunnassa kertoo kärsivänsä siitä, ettei voi kasvaa, koska ei löydä riittävästi tekijöitä, eli työttömät ja työnantajat eivät vain kohtaa. Työtilanteet vaihtuvat, ja jos on jumissa sen yhden työnantajan kanssa, kuten nykyisen saatavuusharkintajärjestelmän kanssa on myös jatkolupien kannalta, niin se jos mikä johtaa hyväksikäyttötilanteisiin ja alipalkkaukseen. Väitän, että sen sijaan se, että on edes mahdollisuus vaihtaa myös työnantajaa, kun on täällä ensin laillisesti vuoden oleskellut, vähentää näitä työvoiman hyväksikäyttöön liittyviä tapauksia, ja luonnollisesti työsuhteen ehtojen ja työnantajan taustan valvonta tehdään myös niissä tapauksissa, missä saatavuusharkintaa ei jatkolupien osalta jatkossa enää tehtäisi. Lisäksi ollaan tehostamassa ulkomaalaisvalvontaa. Ja kiitos myös eduskunnalle kaavailuista siihen, että saataisiin pieni lisämääräraha myöskin tältä osin poliisin ulkomaalaisvalvontaan ensi vuodelle.

Täällä ovat edustajat Laukkanen ja Andersson viitanneet siihen, eikä pitäisi ratkaista kii-reellisesti turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan liittyviä ongelmia ja vasta sitten ehkä kat-soa sitä, kertyykö liikaa uusintahakemuksia. Kyllä minä aidosti sanon, että meidän on kii-reellisesti ratkaistava myös koko turvapaikanhakujärjestelmän legitimiteetti suomalaisten näkökulmasta. Moni kokee vääräksi, että lähes 200 miljoonaa euroa tänäkin vuonna kuluu siihen, että vuosia sitten tänne tulleiden hakemuksia käsitellään ja osa heistä käyttää uusintahakemuksia väärin pitkittämään ja saadakseen vastaanottorahaa ja vastaanottopalveluita — luonnollisesti vain osa, eivät kaikki.

Mutta kyllä tämä järjestelmä pitää korjata, ja väitän, että tämä nykyinen tilanne kääntyy asiallisia turvapaikanhakijoita vastaan. Heitä tässä myös pyritään suojelemaan. Samalla totta kai, niin kuin ovat täällä edustajat viitanneetkin, olen käynnistänyt sisäisen analyysin, jossa löydettiin kolmisenkymmentä parannuskohdetta. On laadunvalvontatulkkeja palkattu Maahanmuuttovirastoon jo darin ja arabian kielellä, on varmistettu paremmin, että ensimmäisessä puhuttelussa ja sitä valmistavassa kerrotaan, mikä on olennaista, jotta saada se ensimmäinen käsittely tehtyä laadukkaasti ja tulee myös vähemmän tarvetta tuomioistuINVALITUKSIIN tai palauttamisiin. Ja kyllä tuomioistuimet sitten ovat palauttaneet niitä tapauksia, joissa on nähty, että asiat eivät ole olleet kunnossa. Niitä on nyt tänä syksynä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

isolta osalta käsiteltykin Maahanmuuttovirastossa ja melko huolellisestikin, ettei ole pidetty liikaa kiirettä siinä, ja hyvä niin, koska oikeusturva on myös tärkeä.

Edustaja Laukkanen viittasi vielä siihen, että oikeusoppineet ovat myös lausuneet tästäkin asiasta erilaisia asioita, mutta ei tästä uusintahakemuskierteen katkaisemisesta kyllä kukaan ole tietääkseni pahaa sanaa sanonut. Se on nimenomaan sen laadun varmistamisen jatkamista, sen varmistamista, että pystytään keskittymään niihin uusintahakemuksiin, joissa on aidosti tärkeä peruste, vaikkapa se kristityksi kääntyminen, jotta nämä viivytys-tarkoituksessa tehdyt eivät kasvata pinoja ja vie resursseja ja vie myöskin sitä hyväksyntää suomalaisten taholta tälle ilmiölle.

17.35 Li Andersson vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä tässä on kyse myöskin suomalaisen oikeusvaltion legitimitetistä ja oikeusjärjestelmän legitimitetistä monen suomalaisen kansalaisen silmissä. Hallinto-oikeudesta palautettuja hakemuksia on ennätysmäärä tullut tällä hetkellä. Niidenkin määrä on ollut voimakkaassa nousussa johtuen niistä heikennyksistä, mitä oikeusapujärjestelmään on tehty, ja tarkistin, että tämän vuoden alussa myönteisiä päätöksiä uusintahakemusten osalta on tehty 16 prosenttia. Onko se paljon vai vähän — se on kuitenkin 16 prosenttia, siis sellaisia hakijoita, joiden kohdalla on tehty myönteinen päätös vasta uusintahakemusvaiheessa. Kyllä mielestäni nämäkin luvut ovat sellaisia, jotka murentavat meidän oikeusvaltiomme legitimitettiä, meidän turvapaikkajärjestelmämme legitimitettiä.

Nyt hallitus on tekemässä uusia heikennyksiä oikeusturvaan, ennen kuin nämä vanhat ongelmat on korjattu. Se on keskeisin ongelma tässä esityksessä.

17.36 Juho Eerola ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olen itse aikoinani noin 12 vuotta työskennellyt turvapaikanhakijoiden parissa vastaanottokeskuksessa ja sitten myöhemmin muuten ja omasta kokemuksestani voin kyllä sanoa, että ylivoimaisesti suurin osa näistä uusintahakemuksista ei tuo mitään uutta perustetta oleskeluluvulle Suomeen ja, antakaa anteeksi, myöskin näistä kristityiksi tai vaikka homoiksi kääntyneistä tai eheytyneistä, miten se sanotaan, suurin osa kyllä feikkejä on — tai ainakin itse epäilen heidän vakaumustaan.

Sitten täällä edustajat Parviainen ja Andersson peräänkuuluttivat tätä yhteisvaikutusten arviointia, että mitä näistä hallituksen aiemmista toimenpiteistä on seurannut. Se, mitä on seurannut, on se, että ensimmäistä kertaa tehtyjen hakemusten määrä on romahtanut — ensimmäistä kertaa tehtyjen hakemusten määrä on romahtanut. Nyt tulee vaan näitä uusintahakemuksia, niitä tulee enemmän kuin aikaisemmin, mutta semmoiset henkilöt, jotka tulevat ensimmäistä kertaa Suomeen hakemaan turvapaikkaa, [Puhemies koputtaa] ovat vähentyneet, ja oikealla tiellä ollaan.

17.37 Jani Mäkelä ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Huomauttaisin myös, että nämä tahot, joita tässä käytettiin asiantuntijoina, ovat enemmänkin asianosaisia, eli kyllähän se on selvää, että asiantuntijaliitto pyrkii turvaamaan jäsentensä hyvät bisnekset turvapaikkakysymyksessä. Sieltä tulee hyvin rahaa yhteiskunnan laskuun.

Huomauttaisin vihreille, että kansainvälinen suojelu ei suinkaan ole subjektiivinen oikeus vaan se perustuu tarveharkintaan, jota tässä Maahanmuuttoviraston ja oikeuden toimesta toimitetaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

Ja korjaisin myös ministerin puheesta sen, ettei ole mitenkään hyväksyttävää, että turvapaikanhakijat venyttävät tarkoituksella hakemustaan näillä uusintahakemuksilla, niin kuin aiemmassa puheenvuorossanne sanoitte.

Tämä hallituksen esitys on hyvän suuntainen, toki tulee hieman myöhässä ja varsin loivana. Siinä oikealla tavalla tiukennetaan työnteko-oikeuden uusiutumista mutta toisaalta avataan troijalaisen hevosen tavoin mahdollisuus tarveharkinnan lieventämiselle. On kuitenkin hyvä, että tälle pelleilylle ja pilkanteolle suomalaista turvapaikkajärjestelmää kohtaan tehdään edes jotain. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan uusintahakemusprosesseja on käynnistetty jopa viisi kertaa samojen henkilöiden toimesta. Näin ei voi olla. Oikeusvaltiossa asiat käsitellään pääsääntöisesti yhden kerran per henkilö oikeusturvakeinoja noudattaen.

17.38 Päivi Räsänen kd (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan edustaja Eerola muistuttaa siitä, että uskonnonvapaus on perusoikeus, joka koskee kaikkia Suomessa asuvia, myös turvapaikanhakijoita, ja pidän kyllä aika loukkaavana heittona sitä, että epäillään henkilöiden uskoa feikiksi. Muistutan siitä, että jos henkilö on avoimesti luopunut islamista, hän on käynyt kristillisellä kasteella, niin tuskinpa siellä mahdollisessa palautusmaassa, vaikkapa Afganistanissa, ne henkilöt, jotka häntä vainoaisivat, epäilisivät feikiksi tällaista uskoa. Oleellistahan tässä on nimenomaan se, että henkilö voi joutua vainotuksi. Sen takia olen itse kyllä huolestunut tämän lakiesityksen kohdalla, että onko se vaara, että näiden henkilöiden oikeusturva heikkenee.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, en myönnä enää vastauspuheenvuoroja tässä debattiosassa — me olemme ylittäneet aikaikkunan 10 minuutilla, meillä on yhteiset pelisäännöt, ja niitä pelisääntöjä pitäisi noudattaa — jo nyt tässä oli monta yli. Ministeri saa vain minuutin puheenvuoron paikan päältä. Ei tarvitse vaivautua puhujapönttöön.

17.40 Sisäministeri Kai Mykkänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos. Lyhyesti:

Edustaja Andersson viittasi siihen, että tuomioistuimet palauttavat hakemuksia tai uusintahakemuksista 16 prosenttia menee läpi: sen takiahan ne tuomioistuin käsittelyt ovat tässä se ensisijainen asia, että siellä hallinto-oikeus katsoo, onko tehty menettelytapavirheitä, ja niitä korjataan. Näitä menettelyvirheitä sinänsä on ollut alle 5 prosenttia palautuksista. Sitten on ollut teknisiä syitä, joiden takia on palautettu vähän useampi. Käsittely on hyvä asia, koska silloin tulee käytyä se läpi, mutta sen täytyy myös päättyä jossain vaiheessa, ja tämä uusintahakemus nykyisessä muodossaan ei pääty koskaan, jos ei hakija itse niin päättä tehdä.

Uusintahauista 16 prosenttia on hyväksytty — uskoisin, että ne 16 prosenttia ovat pääsääntöisesti juuri sellaisia hakemuksia, jotka jatkossakin menevät eteenpäin. Niissä on esitetty joku sellainen peruste, joka on ollut paitsi aidosti hakijasta riippumatta uusi myös vielä turvapaikkaan tai kansalliseen suojeluun oikeuttava. Ei kannata olla siitä kovin huolissaan. Sen sijaan tämä mahdollistaa sen, että asiat tulevat nopeasti käsittelyyn, niille riittää päteviä tulkkeja, käsittelijöitä, kun viivytystarkoituksessa tehty eivät ole tukkimassa. Pääongelma viimeisen kolmen vuoden aikana on ollut se, että kun on tullut kymmenen kertaa enemmän [Puhemies koputtaa] hakijoita yhtäkkiä, niin ei ole ollut missään kokeneita

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

tulkkeja, kokeneita käsittelijöitä. Sen takia meidän pitää pystyä rajoittamaan näitä volyy-meja.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään, ja sen käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 17.41.

Keskustelua jatkettiin kello 20.31.

Puhemies Paula Risikko: Nyt jatketaan aiemmin tässä istunnossa keskeytetyn asiakohdan 10 käsittelyä.

20.31 **Sami Savio ps:** Arvoisa puhemies! Tässä on tosiaan käsittelyssä hallituksen esitys ulkomaalaislain muuttamisesta. Tässä esityksessä on kyllä muutamia myönteisiäkin piirteitä, mutta nostaisin kuitenkin esille tämän muutoksen, jota ehdotetaan työntekijän jatko-oleskeluluvan myöntämisen osalta.

Tässä esityksessä ehdotetaan, että työntekijän oleskeluluvan jatkolupaa hakevalla olisi ilman saatavuusharkintaa mahdollisuus hakeutua myös sellaisen työnantajan palvelukseen, joka toimii muulla kuin edellisessä työntekijän oleskeluluvassa mainitulla alalla. Edellytyksenä olisi, että ulkomaalainen on työskennellyt työntekijän oleskeluluvan nojalla vähintään yhden vuoden.

Kiinnitin tähän asiaan huomiota siksi, että katson kyllä, että saatavuusharkinnan yleinen säilyttäminen on erittäin tärkeä asia työmarkkinoiden toiminnan kannalta siten, että myös suomalaisille työntekijöille tulee riittävä töitä. Sitten vasta, jos jollakin alalla työvoimaa laa aidosti on, voidaan harkita, annetaanko ulkomaalaiselle työnhakijalle ja työntekijälle oleskelulupa.

Mielestäni tämä esitys saattaa johtaa siihen, että joissakin tapauksissa tätä menettelytapaa tullaan kiertämään, ja suhtaudunkin tähän kohtaan tässä hallituksen esityksessä erittäin kriittisesti. Me perussuomalaiset emme halua, että tätä saatavuusharkintaa tullaan lieventämään.

20.32 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Tuen edustaja Savion esille nostamaa huolta kyseisestä työvoiman tarveharkinnan lieventämisestä jo siitäkin syystä, että se on varsin epälooginen suhteessa itse esitykseen noin muuten, koska siellähän on tiukennuksia siihen, että jatkokäsittelyn hakeminen ei automaattisesti toisi jatkoa työlupaan, joten miksi sitä tarveharkintaa nyt millään loogisella perusteella tässä yhteydessä kevennettäisiin ylipäänsäkään.

Mielestäni tämä ideologinen ajatus siitä, että sotketaan turvapaikkaprosessi ja työperäinen maahanmuutto, on jo sinänsä väärä ja vahingollinen, koska ne ovat kaksi aivan eri asiaa. Turvapaikkaprosessissa arvioidaan, onko henkilöllä tarvetta kansainväliseen suojeluun. Jos hänellä on tarve kansainväliseen suojeluun, on ymmärrettävää, että hänelle annetaan myös oikeus tehdä työtä maassa, jossa hän saa kansainvälistä suojelua. Mutta toisaal-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2018 vp

ta, jos hän ei sitä suojelua saa, hänen on poistuttava maasta eikä silloin ole myöskään mitään perustetta sille, että hänellä tulisi olla työpaikka maassa. Nämä luvat pitäisi käsitellä ja sen jälkeen ratkaista, voiko henkilö jäädä maahan, ja hänen tulisi poistua, ellei hän voi jäädä maahan.

On yleisesti ottaen huonoa, että maahanmuutosta puhutaan yhtenä yhtenäisenä ilmiönä, jota se suinkaan ei ole, ja mielestäni näiden käsitteiden — työperäisen maahanmuuton ja turvapaikkaprosessin — sotkeminen lainsäädännössä johtaa vahingollisella tavalla tällaisen keskustelun yleistymiseen.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan.